Aila Puustinen-Korhonen

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Svt@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö koskien HE 8/2024 vp

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (Hyvil) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Hyvil keskittyy lausunnossaan käsittelemään aikuiskoulutustuen lakkauttamista koskevaa esitystä. Hyvil ei kannata ehdotettua lakimuutosta ehdotetussa muodossa. Jos on tarpeen tehdä muutoksia aikuiskoulutustukea koskevaan lainsäädäntöön, niin voisi harkita, tulisiko aikuiskoulutustuki kohdentaa työvoimapula-aloille, esimerkiksi sosiaalityöntekijäpulan helpottamiseksi.

Vuorotteluvapaan osalta Hyvil toteaa, että vuorotteluvapaalla on mahdollistettu perhehoitajan kotiin jääminen tietyksi ajaksi, kun perheeseen on sijoitettu toimeksiantosopimuksella uusi lapsi lastensuojelulain nojalla. Perhehoitaja on voinut rauhassa tutustua lapseen ja arkielämän rakentamiseen uuden perheenjäsenen kanssa. Vuorotteluvapaa on koettu myös merkitykselliseksi työelämän ja perheelämän yhteensovittamiseen esimerkiksi tilanteessa, että perheen lapsi on vakavasti sairastunut pitkäaikaisesti ja on tarvittu vanhemman läsnäoloa lapsen hoidon järjestämiseksi ja hoidon aikana.

Hyvil yhtyy Kunta- ja Hyvinvointialuetyönantajien näkemykseen, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen osuu eri tavoin eri ammatti- ja toimialoihin sekä eri sukupuoliin. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti naisvaltaisille kunta- ja hyvinvointialoille, joissa aikuiskoulutustuen käyttö on ollut yleisintä. Tuen lakkauttamisella suunnitellulla aikataululla voi olla jopa kriittisiä vaikutuksia näiden alojen kelpoisuusehdot täyttävän henkilöstön saatavuuteen, työllisyyteen, kustannuksiin sekä lakisääteisten julkisten palveluiden saatavuuteen.

Myös Hyvil pitää erittäin tärkeänä, että ehdotetun aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaikutuksia henkilöstön saatavuuteen ja koulutukseen hakeutumiseen seurataan erityisesti sosiaali-, terveys-, kasvatus-, opetus- ja pelastusaloilla.

Aikuiskoulutustuen lakkautuksella on kielteisiä vaikutuksia, jotka ovat jäänee esityksessä arvioimatta. Kuten KT:nkin lausunnossa todetaan, arvio siitä; miten suorittamatta jäävät

CC BY

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

tutkinnot tulevat vaikuttamaan pätevän henkilöstön saatavuuteen säädellyillä ammattialoilla sekä lakisääteisten palveluiden järjestämiseen, puuttuu esityksestä. Hyvil esittää huolensa samasta asiasta, sillä hyvinvointialueen sosiaalipalveluissa on velvollisuus turvata heikoimmassa asemassa olevien ihmisten palvelut ja niitä koskeva välttämätön päätöksenteko. Työvoimapula viranomaistyössä, kuten sosiaalityössä, vaarantaa suoraan sosiaalipalvelujen asiakkaiden välttämättömien palvelujen saamisen. Kysymys on siis palvelujen turvaamisesta ja perustuslain 19 §:ssä tarkoitetun välttämättömän huolenpidon järjestämisestä.

Esimerkiksi sosiaalityöntekijäpula on vaivannut julkista sektoria jo vuosia. Tästä on ollut tapana syyttää aiemmin kuntia, nyttemmin hyvinvointialueita. Ratkaisuja ei ole aidosti etsitty, vaan on tyydytty syyttämään julkisen sektorin työoloja ja palkkausta. Asia on kuitenkin huomattavasti monisyisempi eikä sosiaalityöntekijäpulan ratkaisu ole yksissä käsissä.

Erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä on ollut vuosikausia noin 10 prosentin työvoimavaje, vaikka kuntasektorilla työskennelleiden, palkkaa saaneiden, sosiaalityöntekijöiden määrä kasvoi ajalla 2012–2022 680:llä sosiaalityöntekijällä ja 117:lla johtavalla sosiaalityöntekijällä.

Sosiaalityöntekijöiden kysyntä tarkastellulla ajanjaksolla kasvoi merkittävästi opiskeluhuoltolain ja sosiaalihuoltolain voimaantulojen myötä vuosina 2014 ja 2015 sekä lastensuojelun asiakasmitoituksen tultua voimaan vuonna 2022. Kysynnän kasvu tässä ammattiryhmässä ei tullut mitenkään huomioitua esimerkiksi koulutuspaikkojen määrässä.

Kunnista siirtyi hyvinvointialueille vuodenvaihteessa 2022/2023 noin 5 200 sosiaalityöntekijä -nimikkeistä työntekijää sekä lähes 1 400 sosiaalitieteiden pääainemaisteria muilla ammattinimikkeillä, kuten vastaavat kuraattorit, joilta vaaditaan sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja eri sosiaalihuollon lohkojen esimiestehtävissä ja suunnittelu-, asiantuntija- ja kehittämistehtävissä toimivia. Monilla näistä ammattihenkilöistä on sosiaalityön pääaineopinnot suoritettuina. Sosiaalityön pääaineopinnoista valmistuneet voivat työskennellä lukuisissa yhteiskunnallista asiantuntemusta vaativissa tehtävissä, eivät ainoastaan sosiaalityöntekijöinä.

Sosiaalityöntekijän tehtävissä on avuksi, jos henkilöllä on elämänkokemusta ja kokemusta sosiaalipalvelujen alalla työskentelystä esimerkiksi aiemman sosiaalialan tutkinnon myötä. Viime vuoden lopulla valmistuneen, sosiaalityön pääaineopiskelijoiden urasuunnitelmia Suomessa koskevan tutkimuksen mukaan vain alle puolet (45 %) sosiaalityötä yliopistossa opiskelevista suunnitteli työskentelevänsä sosiaalityön asiakastyössä. Vähiten kiinnosti hoivan ja gerontologian ja marginalisoitujen asiakasryhmien kanssa työskentely. Sosiaalityön valintakoe painottaa lukion arvosanoja. Tämän vuoksi herää huoli, että opiskelijavalintaan liittyvät valintamenettelyt saattavat jättää pahimmassa tapauksessa motivoituneita ja alaan sitoutuneita hakijoita koulutuksen ulkopuolelle. Koulutusmäärien lisäys ei auta, mikäli sosiaalityön opiskelijat eivät ole valmistuttuaan kiinnostuneita toimimaan sosiaalityön asiakastyössä.

Hyvinvointialueet eivät päätä koulutuspaikkojen määrästä eivätkä opintojen sisällöstä. Työharjoittelua nimenomaan julkisen toimijan sosiaalityössä ei edellytetä opintojen aikana tehtävän. Moni alalle tullut vastavalmistunut kokee järkytyksen ja hämmennyksen asiakastyöhän tultuaan ja uupuu helposti.

Useat sadat YAMK- ja AMK-sosionomit tai muun kuin sosiaalityön maisteriopinnot suorittaneet ovat työnsä ohella opiskelleet avoimessa yliopistossa sosiaalityön perus- ja aineopinnot. Tullakseen kelpoisiksi sosiaalityöntekijöiksi heidän tulisi suorittaa yliopistossa ns. maisteripaketit. Hyvil kartoitti tällaista opiskelijapotentiaalia hyvinvointialueiden sosiaalijohdon kanssa loka-marraskuussa 2023. Kaikki hyvinvointialueet mukaan lukien hyvinvointialueella työskenteli noin 450 työntekijää, joilta puuttui pelkästään maisterivaiheen opinnot. Tämä tarkoittaisi 1,5–2 vuoden opintoja yliopistossa ja aloituspaikkojen luomista heille. He ovat hyvinvointialueilla eri tehtävissä työskenteleviä jo aiemman korkeakoulututkinnon suorittaneita, joille aikuiskoulutustuki on lähes ainoa mahdollisuus tehdä mainitut puuttuvat opinnot ja valmistua kelpoiseksi sosiaalityöntekijäksi. Aikuiskoulutustuen lakkautuksen myötä tämäkin väylä sosiaalityöntekijäpulan helpottamiseksi käytännössä sulkeutuu.

Hyvil yhtyy KT:n näkemykseen, että monialaisina työnantajina, joilla on pulaa useista eri ammattiryhmistä, **kunnat ja hyvinvointialueet eivät pysty työnantajina kantamaan suurempaa rahoitusvastuuta kokonaisia tutkintoja edellyttävistä koulutuksista. Tämä lisäisi kuntien ja hyvinvointialueiden normeja ja tehtäviä sekä niistä aiheutuvia kustannuksia. Tämä edellyttäisi ehdotetun koulutusvastuun huomioimista kuntien ja hyvinvointialueiden valtionrahoituksessa**.

Samoin Hyvil yhtyy KT:n näkemykseen, että aikuiskoulutukselle tarvitaan pysyvä tukimuoto ja rahoitusinstrumentti, joka mahdollistaa osaamisen kehittämisen koko työuran ajan ja joka ottaa huomioon myös säädeltyjen sote-, kasvatus- ja opetusalojen erityistarpeet. Vaihtoehtoisesti nykyistä aikuiskoulutustukijärjestelmää voidaan kehittää, tarkentamalla tuen saamisen edellytyksiä; esimerkiksi kohdentamalla tukea tarveharkintaisesti kouluttautumiseen työvoimapula-aloille, tai kouluttautumiseen korkeampaa osaamistasoa vaativiin tehtäviin, oman alan sisällä alalla pysymisen varmistamiseksi sekä lyhentämällä työhistoriavaatimusta.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ei ole kannatettavaa nykyisessä tilanteessa, jossa sitä korvaavaa järjestelmää ei ole kehitetty ja vallitsee suuri työntekijäpula eräissä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmissä, kuten juuri sosiaalityöntekijöissä.

HYVIL

Aila Puustinen-Korhonen
erityisasiantuntija

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1